

BLLOKOJE URREJTJEN KUNDËR PERSONAVE ME AFTËSI TË KUFIZUARA. SHPËRMDA BARAZI.

BLLOKOJE URREJTJEN KUNDËR PERSONAVE ME AFTËSI TË KUFIZUARA. SHPËRMDA BARAZI.

BLLOKOJE URREJTJEN KUNDËR PERSONAVE ME AFTËSI TË KUFIZUARA. SHPËRMDA BARAZI.

BLLOKOJE URREJTJEN KUNDËR PERSONAVE ME AFTËSI TË KUFIZUARA. SHPËRMDA BARAZI.

BLLOKOJE URREJTJEN KUNDËR PERSONAVE ME AFTËSI TË KUFIZUARA. SHPËRMDA BARAZI.

BLLOKOJE URREJTJEN KUNDËR PERSONAVE ME AFTËSI TË KUFIZUARA. SHPËRMDA BARAZI.

URREJTJA ME PAK FJALË

Stereotipet, diskriminimi dhe indiferenca mbizotërojnë dhe përforcohen edhe më tej nga gjuha e urrejtjes e drejtuar ndaj personave me aftësi të kufizuara. Ashtu si grupet e tjera të diskriminuara në shoqëri, personat me aftësi të kufizuara janë më të ekspozuar ndaj të gjitha formave të diskriminimit, si dhe shfrytëzimit, dhunës dhe abuzimit.

"Kujdesi institucional për personat me aftësi të kufizuara ende është mbizotëruar në Bosnje e Hercegovinë. Privimi nga kapaciteti ligjor ende praktikohet gjerësisht... Kjo përbën shkelje të rëndë të të drejtave të njeriut dhe duam të largohemi sa më shumë nga kjo dhe të krijojmë forma të kujdesit më njerëzore, më gjithëpërfshirëse, si komunitet që jeton me përkrahje apo vendimarrje të përkrahur."

Sanja Lepiq, menaxhere e projektit "People in Need/Persona në nevojë"

"Për fat të keq, diskriminimi ndaj personave me aftësi të kufizuara në Bosnje e Hercegovinë ende është i përhapur... Këtë e them si studente e masterit, si qytetare e këtij vendi dhe si person me dëgjim të humbur që luftoj për të drejtat e saj dhe të drejtat e të gjitha grupeve të marginalizuara në Bosnje e Hercegovinë. Ndërgjegjësimi për gjuhën me shenja është shumë i ulët, ndaj informatat për ne nuk i janë përshtatur këtij grupi. Prandaj duam që në mënyrë aktive për të drejtat e personave me aftësi të kufizuara, për të rritur vetëdijësimin rreth gjuhës së shenjave, si dhe për përfshirjen e barabartë të personave me aftësi të kufizuara në shoqëri."

Alma Mujanoviç, presidente dhe bashkëthemeluese e Shoqatës Shenjë për Fjalë dhe anëtare e Grupit Rinor Këshillues pranë Misionit të OSBE-së në Bosnje e Hercegovinë

"Kemi ligje shumë të ndara lidhur me personat me aftësi të kufizuara. Personat me autizëm, me sindromën Daun dhe aftësi të kufizuara intelektuale nuk përkrahen nga asnjë ligj."

Ilirjana Geci, udhëheqëse e departamentit për zhvillime të projekteve pranë Forumit Kosovor për Aftësi të Kufizuara, KDF, një organizatë ombrellë që bën bashkë shtatë OJQ me fokus tek aftësitë e kufizuara në Kosovë*

"I vetmi dallim ndërmjet nesh dhe personave me sindromën Daun është një kromozon më shumë... Personat me aftësi të kufizuara hezitojnë të dalin jashtë, edhe për shkak të telasheve me aksesin, por edhe për shkak të këndvështrimit kulturor për aftësinë e kufizuar. Ata shihen si problem, në vend se si aset, i shoqërisë."

Engin Avci, menaxher i projektit që mbikëqyr një shërbim të prodhimit të reçelitit nga Down Syndrome Kosova

URREJTJA NË SHIFRA

Sipas statistikave zyrtare të Qeverisë, janë **70,636** persona me aftësi të kufizuara të regjistruar zyrtarisht në **Shqipëri**. Sipas raportimit nga Fondacioni Shqiptar për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara, ata përfshijnë nivele të larta të papunësisë, shpeshherë u mungon qasja në mundësi bazike mjekësore dhe të arsimimit dhe vuajtjen nga stigmatizimi dhe izolimi nga shoqëria. Legjislacioni shqiptar parashikon mbrojtjen për të drejtat e njeriut, por kjo ka bërë pak për t'i integruar personat me aftësi të kufizuara në shoqërinë shqiptare.

Rezultatet e anketimit mbi integrimin e personave me aftësi të kufizuara në Shqipëri zhvilluar në vitin 2017:

Arsimi	Punësimi
2% të integruar në nivelin parashkollor	1% punojnë me orar të plotë
16% ndjekin shkolla publike, më shumë si dëgjues	14% punojnë me orar të pjesshëm
2% ndjekin arsim special	85% nuk kanë asnjë lloj punësimi
2% ndjekin shkollimin e mesëm	
2% ndjekin shkollimin e lartë	

* Sipas gjetjeve kryesore të Sondazhit të UNDP për vitin 2019 mbi Përfshirjen në Tregun e Punës të Personave me Aftësi të Kufizuara në Kosovë:

• Nga **404** të intervistuar:

15% raportuan se aktualisht janë të punësuar

85% mbeten të papunësuar

• Nga të punësuarit:

37% raportuan se nuk përballen me asnjë sfida në vendin e punës

29% raportuan sfida të shumta si paga të ulëta

19% raportuan kushte të dobëta pune

16% raportuan mungesë të qasjes në infrastrukturë

15% raportuan mungesë të sigurimit shëndetësor dhe benefiteve të tjera

13% raportuan mungesë të transportit

11% raportuan diskriminim mbi bazën e aftësisë së kufizuar

... Ndër sfidat e tjera.

• Rekomandimet më të shpeshta ishin që bizneset/institucionet dhe organizatat duhet të:

54% Krijojnë programe rekrutimi gjithëpërfshirëse

52% Ofrojnë trajnim që gjeneron mundësi për punësim

45% Reduktojnë diskriminimin ndaj personave me aftësi të kufizuara

36% Fuqizojnë kuotat e punësimit në përputhje me ligjin

34% Përshtasin kriteret e vendeve të punës për grupe specifike

29% Gjenerojnë bashkëpunim më të madh me qendrat e karrierës dhe Zyrat për Punësim

• Sipas Studimit Global për Fëmijët e Privuar nga Liria të OKB-së, më shumë se tre të katërtat e fëmijëve që jetojnë nëpër institucionet shtetërore në **Serbi** janë fëmijë me aftësi të kufizuara. Hidhini një sy edhe për qindjes në vendet fqinje:

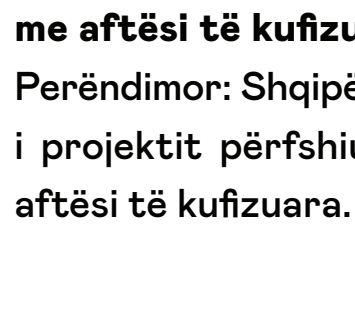
Serbia e treta nga totali prej 57 vendesh të analizuar **77%**

Bosnja e Hercegovina **58%**

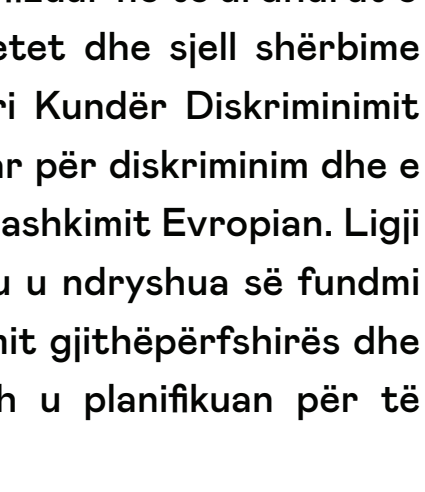
Maqedonia e Veriut **35%**

Shqipëria **25%**

PRAKTIKAT E MIRA

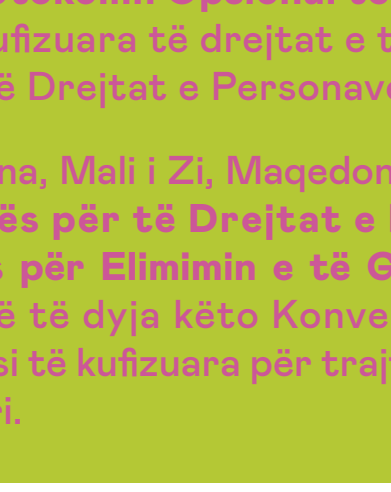

Gjatë viteve 2018-2019 dhe në kuadër të programit për përkrahje për rrjete rajonale dhe tematike të organizatave të shoqërisë civile, **projekti i financuar nga BE-ja SOCIETIES** u asistoi organizatave të shoqërisë civile në avancimin e shkathhtësive teknike të nevojshme për të kontribuar në gjithëpërfshirjen sociale të personave me aftësi të kufizuara. Projektet i implementuan në pesë vende përfutuese të Ballkanit Perëndimor: Shqipëri, Bosnje e Hercegovinë, Kosovë, Mal të Zi dhe Serbi. Implementimi i projektit përfshiu 16 organizata partnere, përfshirë ato që targetonin gratë me aftësi të kufizuara.

Në maj 2019, **Maqedonia e Veriut miratoi Ligjin e ri për Mbrojtjen Sociale**. Ligji i ri fuqizoi të drejtat për aftësitë e kufizuara. Ai heq testimin e mjeteve për të gjitha përfitimet e aftësisë së kufizuar, nuk përfshijë testimet e aftësisë së kufizuar në të drejtave të punës dhe përdorura për vlerësimin e përfitimëve të testuara nga mjetet dhe sjell shërbime sociale si kujdesi për pushim ose ndihma personale. Ligji i ri Kundër Diskriminimit gjithashtu e shqyrton aftësinë e kufizuar si një bazë të ndaluar për diskriminim dhe e përkufizon aftësinë e kufizuar në përputhje me rregulloret e Bashkimit Evropian. Ligji për Punësimin e Personave me Aftësi të Kufizuara gjithashtu u ndryshua së fundmi duke përfshirë punën e asistuar. Së fundmi, në fushën e arsimit gjithëpërfshirës dhe nën Strategjinë e Arsimit 2018-2025, një seri aktivitete të planifikuara për të mbështetur fëmijët me nevojë të veçanta të arsimit.

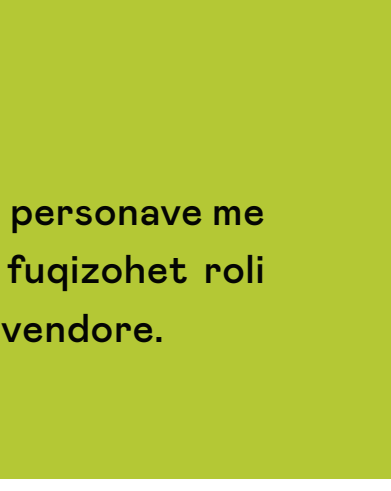
INSTRUMENTAT LIGJORË NDËRKOMBËTARË

Shqipëria, Bosnja e Hercegovina, Mali i Zi, Maqedonia e Veriut dhe Serbia kanë nënshkruar dhe ratifikuar **Konventën për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara (CRPD)** të Kombeve të Bashkuara. CRPD është traktati i parë ndërkombëtar detyrues në aspektin ligjor që synon mbrojtjen e të drejtave të njeriut të personave me aftësi të kufizuara. Gjithashtu, vendet e lartpërmendura e kanë nënshkruar dhe ratifikuar **Protokollin Opsional të CRPD-së**. Protokollin Opsional u lejoi personave me aftësi të kufizuara të drejtat e të cilëve janë shkelur që të bëjnë ankesa pranë Komitetit për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara.

Shqipëria, Bosnja e Hercegovina, Mali i Zi, Maqedonia e Veriut dhe Serbia gjithashtu janë shtete palë të Konventës për të Drejtat e Fëmijëve (CRC) të Kombeve të Bashkuara dhe të Konventës për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit kundër Grave (CEDAW). Që të dyja këto Konventa i referohen mbrojtjes së të drejtave të personave me aftësi të kufizuara për trajtim të drejtë, kujdes të duhur dhe pjesëmarrje të plotë në shoqëri.

KORNIZA LIGJORE DHE POLITIKE E KËSHILLIT TË EVROPËS

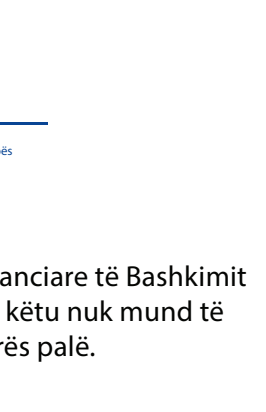
Shqipëria, Bosnja e Hercegovina, Mali i Zi, Maqedonia e Veriut dhe Serbia janë anëtare të Këshillit të Evropës, që e ka miratuar **Strategjinë e re për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara 2017-2023** më 30 nëntor 2016. Promovimi dhe mbrojtja e të drejtave të njeriut të të gjithë personave dhe respektimi i demokracisë dhe sundimit të ligjit është në zemër të punës së Këshillit të Evropës. Mbrojtja e të drejtave, e ruajtja dhe e garantuar me **Konventën Evropiane të të Drejtave të Njeriut dhe Kartën Evropiane Sociale** vlen për të gjithë, përfshirë personat me aftësi të kufizuara. Karta Evropiane Sociale specifikisht e pranon të drejtën e personave me aftësi të kufizuara për integrim social dhe pjesëmarrje në jetën e komunitetit. Konventa dhe Karta Sociale janë nënshkruar dhe ratifikuar nga të gjitha vendet e lartpërmendura.

RRUGA PËRPARA

Përplekjet e mëtejshme janë të nevojshme për të adresuar mangësitë e vazhdueshme në respektimin e të drejtave të personave me aftësi të kufizuara.

Për të përmirësuar gjendjen e aftësi të kufizuara, duhet të fuqizohet roli dhe kapaciteti i autoriteteve vendore.

"Si person në karrige me rrota, mendoj se këto vështirësi mund të ndahen në barriera fizike me të cilat përballen personat me aftësi të kufizuara. Barrierat fizike, si pamundësia për të hyrë në një dyqan, institucion, teatër, muzeum, apo bibliotekë janë përgjithësisht më të dukshme dhe pengojnë jetët tona të përditshme. Sa i përket perceptimit që të tjerët kanë ndaj nesh, kjo është vështirësi më delikate. Personat në karrige me rrota shihen si "më të dobët" dhe "më pak kompetentë" se sa personat që nuk kanë ndonjë hendikep fizik."

Merima, studente nga Bosnje e Hercegovina

*Ky përcaktim nuk parajkykon pozicionin mbi statusin dhe është në përputhje me RKSKKB 1244 dhe Opinioni e GJND-së mbi Shpalljen e Pavarësisë së Kosovës.